

Aigai (Vergina), Αἰγᾶι, Aigai, Latince: Aegae

(DIA) Aigai kenti, günümüzde Yunanistan'ın Vergina kasabasında yer alır. Burası **Makedon Krallığı'nın ilk başkenti olarak bilinir**. Anadolu'da Aeolis Bölgesi'nde de aynı ismi taşıyan bir kent (Manisa İli, Köseler Köyü) mevcuttur. II. Philippos, MÖ 336 yılında Aigai tiyatrosunda bir gösteri sırasında öldürülmüş ve ardından oğlu Alexandros yani Büyük İskender Makedon tahtına geçmiştir.

(DIA) 1977 yılında II. Philippos'un mezarı da dahil olmak üzere birçok Makedon kralının gömüldüğü tümülüs mezarları ile çok zengin krali mezar buluntuları ortaya çıkarılmıştır. Özellikle II. Philippos'un mezarı, buradaki diğer birçok mezarın aksine tahrip edilmemiş ya da **yağmalanmamış olması** açısından önem taşır ve krali mezarların asıl zenginliği açısından bizlere olağan üstü bilgiler verir. **(DIA)** Pers yönetimi altında Anadolu'da Karia Satrapı (Valisi) Hekatomnos'un Mylasa'da (günümüz Milas) kaçakçılar tarafından talan edilen anıt mezarı yani Hakatomneion benzer şekilde krali zenginlikte hediyelere sahip olmalıydı. Ne yazık ki muhteşem mimarisi, kabartma lahit ve duvar resimleri dışında kaçakçılardan pek bir şey geriye kalmamıştır.

(DIA) Yine Aigai'da bir kraliyet sarayının kalıntıları kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmış ve uzun yıllar süren kazı ve restorasyon çalışmalarıyla sarayın bir kısmı 2022 yılında açılmıştır. Vergina'daki kazı alanları (yani Aigai antik kenti) 1996 yılından beri UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir.

MÖ 8. ve 7. yüzyılda bölge, Aigai'da stratejik bir üs kuran İllirya kabileleri tarafından yönetilmekteydi. MÖ 7. yüzyılın başlarında yerel *Thrak ve Paeon* kabileleri ayaklanınca, İlliryalılar çekilmek zorunda kalmıştır. Yaklaşık MÖ 650 yılında, Argoslu **I. Perdikkas** liderliğinde başkenti Aigai'da kurmuş ve böylece Makedonya Krallığı'nı da kurmuş olur. Aigai'in "**keçi şehri**" anlamına geldiği söylenir (αἴξ, Yunanca keçi kelimesinden gelir). **(DIA)** Bu krallık, Aigai kentinden Makedonya'nın orta kısmına yayılır ve yerel halkları yerinden ederler. Pierialıların yaşadığı modern Vergina bölgesi, MÖ 6. yüzyılın ortalarına kadar ıssızdır. MÖ 550'den sonra bölgeye bir

Makedon nüfusu yerleşir. MÖ 5. yüzyılın sonunda (MÖ 399), Kral **I. Archelaos**, Makedon başkentini kuzeye, orta Makedonya ovasındaki **Pella**'ya taşımıştır.

Vergina'daki bu antik kent, MÖ 410 yılına kadar Makedonya Krallığı'nın başkenti olan Aigai antik kenti ile aynıdır. Daha sonra da bölge Makedon kralları için **bir mezarlık** yani **nekropolis alanı** olarak kullanılmıştır. Vergina yakınlarında ayrıca MÖ 11.-9. yüzyıla ait yaklaşık 300 mezarın bulunduğu bir **Demir Çağı nekropolü** de bulunmaktadır ve burada henüz net olarak tanımlanmamış bir yerleşim yeri de tespit edilmiştir.

Bu tarihten sonra Aigai önemli bir tören merkezi olarak kalmıştır. Aigai'nin, MÖ 3. yüzyıldaki akınlardan sonra bile gelişmeye devam ettiği ve yeni kazıların sonuçlarına göre burada MS 1. yüzyılda bile yerleşimin olduğunu ortaya konmuştur.

Antik Kent ve Yapıları:

(DIA) Aigai antik kenti, muhtemelen esas olarak saray kompleksinin kuzeyindeki düzlükte yer almaktadır. Şehirde birkaç kutsal alan ve MÖ 4. yüzyılın 2. yarısında inşa edilmiş bir **tiyatro** bulunur. Kentin MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı içinde büyük ölçüde tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Saray yapısının hemen kuzeyindeki yamaca yaslı söz konusu bu tiyatrodaki II. Philippos'un bir tören sırasında suikasta kurban gittiği bilinmektedir. Tiyatronun yakınında **Eukleia Tapınağı**, şehir surları, şehrin ana kapı yapısı ve Hellenistik Dönem evleri arkeolojik kazılarla tespit edilmiştir.

SARAY:

(DIA) Aigai'daki II. Philippos'un sarayına ait kalıntılar, Pieria Dağları'nın kuzey yamacında yer alır. $104,5 \times 88,5$ m ölçülerindeki saray yapısı (9.248 m^2), bir *peristyl* avlunun etrafında dikdörtgen odalardan oluşmaktadır. **44,5 m** kenar uzunluğuna sahip kare bir avluyu revaklar çevrelemektedir. Peristylin etrafında birçok yemek odası, tabanı Hellenistik çakıtaşı, çok renkli ve siyah-beyaz *tessera*'lardan oluşturulmuş mozaiklerle döşeli **oikos** ve **andron**'lardan bulunur. Saray yapısının güneyinde ana girişin hemen yanında yuvarlak planlı bir yapı olan *tholos* yer alır. Bu *tholos*'un işlevi, kararların alındığı kutsal bir mekân olarak yorumlanmıştır. *Tholos*'da

bulunan yunanca bir yazıt, yapının “**Heraklei Patroioi**” yani **Ata/Baba Herakles’e** adandığını göstermektedir. Yani bu Makedonya Kraliyet Evi’nin **Babası Herakles** anlamına gelmektedir. Ayrıca, doğu tarafında muhtemelen iki katlı olan sarayın **Aliakmonas Vadisi’ne** açılan güney yönde bir terası vardır. Saray MÖ 4. yüzyılın üçüncü çeyreğine (MÖ 350-325) tarihlenmektedir ve muhtemelen Romalıların Pydna savaşında (MÖ 168) Makedon Kralı Perseus’a karşı kazandıkları zaferden önce yani Makedonya’yı fethetmeden önce yıkılmış olmalıdır.

TİYATRO

(DIA) Hemen kraliyet sarayının oturduğu tepenin kuzey yamacına inşa edilmiş olan komşu tiyatro, saray ile birlikte MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında tasarlanıp inşa edilmiş tek bir yapı kompleksini oluşturmaktadır. Böyle yapı kompleksleri özellikle Roma Geç Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemi’nde karşımıza sıklıkla çıkar. Roma’da Büyük Pompeius Tiyatrosu, Anadolu’da ise Stratonikeia, Pessinus, Kıbyra, Tlos ve Side tiyatrolarında görüldüğü üzere. Ancak söz konusu bu tiyatrolar, bir saray yapısı ile değil bir tapınakla ilişkilidir.

Tiyatro, II. Philippos’un hükümdarlığının sonunda inşa edilmiş olmalıdır. Antik yazarların aktardığına göre MÖ 336 yılında II. Philippos bir gösteri sırasında bu tiyatroda öldürülmüştür. Tiyatro hiçbir zaman tamamlanmamış ve MÖ 2. yüzyılın ortalarında Aigai şehri yıkıldığında terk edilmiştir. 9 dilime yani *kerkides*’e ayrılmış olan tiyatronun ancak günümüzde yaslandığı yamaç görülebilmektedir.

BÜYÜK TÜRÜLÜS:

(DIA) Gümümüz Vergina çevresinde Makedon Dönemi’ne ait 9 oda mezar bulunur. Aigai’daki kalıntıların en önemlisi 110 m çapında ve 12 m yüksekliğindeki Büyük Türülüs’tür. Bu türülüs içerisinde Geç Klasik Dönem’den Erken Hellenistik Dönem’e kadar tarihlenen Makedon Kralı yönetici aile bireylerinin gömüldüğü tapınak cepheli 4 ayrı oda mezar bulunur. Üç mezar zengin bir şekilde boyanmış, çok sayıda ve çok zengin mezar eşyalarına sahiptir, 4. ise kötü bir şekilde tahrip edilmiş ve soyulmuştur.

Büyük Tümülüs 1977 yılında **Manolis Andronikos** tarafından ortaya çıkarılmış ve bu keşif Vergina'yı önemli bir arkeolojik alan olarak öne çıkarmıştır. 1860'lı yılların başlarında bölgede bir mezarlık ve tümülüsün varlığı bilinmesine karşılık, Vergina'da kazı yapan ilk arkeolog olan Léon Heuzey, buranın varlığını rapor etmiş ancak kazı yapacak zamanı bulamamıştır. Heuzey'in çalışmalarını devam ettiren K.A. Rhomaios da ortaya çıkarılan mezardan haberdardır ancak Heuzey gibi saraya odaklanmıştır.

(DIA) Rhomaios'un tavsiyesi üzerine Andronikos 1976 yılında Büyük Tümülüs'ün kazısına başlamış ve 1977 yılında tümülüs içerisinde gömülü olarak 3 adet MÖ 4. yüzyıl mezarı ortaya çıkarmıştır. **II. Philippos**'un mezarının yanı sıra **Prens mezarı** ile **Persephone** mezarı da büyük Tümülüs içerisinde yer almaktadır.

PERSEPHONE'NİN KAÇIRILIŞ MEZARI:

(DIA) Genellikle Persephone'nin Mezarı olarak adlandırılan I numaralı Mezar, büyük bir oda mezardır. Yağmacılar yüzünden geriye sadece **bir erkek, bir kadın ve bir bebeğe ait kemikler kalmıştır**. Bununla birlikte Persephone'nin Mezarı o döneme ait en iyi korunmuş duvar resimlerini içermektedir. Oda mezarın kuzey duvarında Persephone'nin Plouton (Hades) tarafından kaçırılışı tasvir edildiği için bu mezara bu isim verilmiştir.

Kore'nin oyun arkadaşlarıyla çiçek toplarken Hades tarafından kaçılmasına Homeric ilahilerde değinilmektedir.

Kız ise büyülenip iki eliyle birden uzandı
Bu alımlı oyuncuğu almaya. (Bu sırada) esneyip yarıldı geniş yollu yer
Nysa ovası boyunca; yükselip atıldı kıza efendi Polydeigmon (Hades),
Ölümsüz atlarıyla, Kronos'un çok adlı oğlu;
Kaçırıp altın arabasında gönlü olmayan kızı
Götürdü ağlayıp yakarmasına bakmadan.

(DIA) Büyük Tümülüs'ün kenarında ve II. Philippos'un mezarının yanında yer alan ve kireçtaşından inşa edilen oldukça yağmalanmış bu oda mezar, boyalı süslemeleri nedeniyle Persephone'nin Mezarı olarak adlandırılmıştır. **(DIA)** Oda mezarın karşılıklı duvarlarında Kader tanrıça figürleri (Moiralar) ile “**neşesiz kaya**” üzerine

oturan Demeter figürleri arasında Persephone'nin yer altı tanrısı Hades (Plouton) tarafından kaçırılış tasviri edilmiştir.

Uygulamadaki ustalık, tasarımın gücü ve boyamadaki çekimserlik, MÖ 4. yüzyılın ortalarında yaşamış çok yetenekli bir sanatçıya (belki de **Nikomachos**'a) işaret etmektedir; bu tarihleme mezarın iç kısmında bulunan **çanak çömlek buluntularla da desteklenmiştir.**

II. Philippos'un Mezarı

(DIA) Büyük tümülüsün içerisindeki **II numaralı** en büyük mezar odası, II. Philippos'un Mezarı olarak adlandırılan mezardır. **(DIA)** *In antis* tapınak planlı ve dorik tapınak cepmeli bu mezar, bir ön oda (*pronaos*) ve bir ana odadan (*naos*) oluşmaktadır. **Beşik tonozlu** bir çatıya sahip olan mezar yapısı, büyük bir kapıyla bir ana oda ve bir ön odaya bölünmüştür. **(DIA)** Yapının cephesini dorik sütunlar, pilasterler ve renkli boyalı frizler süslemiştir. Mimari elemanlar Arkaik Dönem'den beri görülen şekilde canlı renkli boyalıdır. "Cephe, küçük bir Dorik yapı (*in antis* tapınak ya da *thesauros*) izlenimi vermekle birlikte **üçgen alınlık** yerine **yüksek, boyalı bir av sahneli frizle dekore edilmiştir.** Boya henüz ıslakken mezarın toprakla kapatıldığı düşünülmektedir ve bu nedenle fresco'lar iyi korunmamıştır; ancak, çoğu figürün ana hatları hala görülebilmekte ve birkaçının ayrıntıları seçilebilmektedir. Soyulmamış olan bu II numaralı mezar, olağanüstü miktarda ve çeşitlilikte mezar armağanı içermektedir ve bu buluntular tümülüs içerisinde inşa edilen müzede mezar yapıları ile birlikte sergilenmektedir.

Hem ön oda hem de ana oda, diğer zengin eşyaların yanı sıra, **Vergina Yıldızı** olarak adlandırılan bir yıldızla süslenmiş altın bir **Larnax** (urne kabı) ele geçmiştir. Ana odadaki **larnax** içerisinde altın bir meşe çelengi ve **eskiden mor** bir beze sarılmış bir erkeğin yanmış kemikleri bulunmuştur. Söz konusu bu kemikler, Büyük İskender'in babası II. Philippos'a atfedilmektedir. İskelet kalıntılarının incelenmesi sırasında, İngiliz antropolog Jonathan H. Musgrave **sağ gözde** iyileşmiş bir kemik yarası keşfetmiştir. II. Philippos'un MÖ 355/4 yılında **Methone Savaşı**'nda sağ gözünü kaybettiği söylendiğinden, bu bulgu Makedonya kralının bu mezarla

ilişkilendirilmesini mümkün kılmıştır. Ancak bu bağlantı kesin değildir. Mezarın tarihlendirilmesiyle birlikte diğer araştırmacılar, Büyük İskender'in üvey kardeşi ve halefi olan III. Philippos Arrhidaios'un (MÖ 352-317) bu mezarın sahibi olma ihtimalinin daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Mezar eşyalarının zenginliğinden bu mezarların kraliyet ailesine ait olduğu açıktır. Ancak ölenlerin kimliği hâlen tartışmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, **II nolu mezar**, en yaygın olarak **II. Philippos** ve dul eşi **Kleopatra** ile ilişkilendirilmektedir. Ancak birçok akademisyen bu görüşe karşı çıkararak mezarın aslında Büyük İskender'in yarı üvey kardeşi **Arrhidaios** ve MÖ 316'da öldürülerek gömülen karısı **Eurydike'ye** ait olabileceğini savunmaktadır.

İkinci görüşü destekleyen araştırmacılar, mezardaki seramik objelerin dördüncü yüzyılın sonlarına (Philippos'un ölümünden en az bir kuşak sonrasında) tarihlendiğine işaret etmektedir. **Diğer kanıtlar ise tonozlu çatının biçiminden** gelmektedir. Makedonlar tonozlu çatıyı ilk önce kendileri icat etmedilerse, bu çatının ilham kaynağı İskender'in bölgedeki fetihlerinden sonra Asya'dan gelmiştir. **(DIA)** Ön cephedeki av sahnesinin de İskender'in fetihlerinden sonraki döneme ait olduğu düşünülebilir. **Resmin arka planında yer alan uzun bir sütun**, tasvir edilen av sahnesinin bir kraliyet av parkında (**Paradeisos**) **gerçekleştiğini düşündürmektedir**. Kraliyet av parklarında avlanmak genellikle Pers kültürüyle ilişkilendirilir ve bu nedenle ancak İskender'in Asya'dan dönüşünden sonra resmedilmiş olabilir, şeklinde görüşler mevcuttur.

Duvar resmi bir kraliyet avını tasvir etmektedir. Birden fazla hayvanın avlandığını ve avın eşzamanlı olarak birçok farklı aşamada olduğunu gösterdiğinden açıkça **empresyonist** (izlenimci) olarak yorumlanmıştır: **takip etme, yüzleşme ve öldürme**. **(DIA)** Bu resmin İskender mozaigine ilham veren tablo ile (şimdi kaybolan) açık benzerlikler gösterdiği düşünülmektedir; bu av sahnesinin ressamın daha önceki çalışmalarından biri olması mümkündür.

(DIA-Friz) Özellikle oldukça iyi korunmuş bu mezar yapıları, Dorik düzende yapılmış tapınak cephe oluşları, dorik korniş üzerinde attika gibi yüksek bir friz

kısının oluşu ve frizin polikrom duvar resimleriyle süslenmesi **Hellenistik sanatın en önemli buluntuları içinde kabul edilmektedir.**

Bu mezarlar, Temenid hanedanı olarak da bilinen, Eski Yunan Dor kökenli bir Makedon kraliyet hanedanı olan **Argead**'ların Makedon kraliyet hanedanının kendilerinin temsiline yönelik önemli kültürel-tarihsel ipuçları sunmaktadır. Makedonya'nın Yunan kültür alanının dışında kaldığına dair sıkça dile getirilen görüşün aksine, **kraliyet ailesi mezarlarda kendisini Yunan olarak tanıtmaktadır:**

Mezar eşyaları, **kralın Yunan yaşamının bir parçası olarak av ve savaş sahnelerinin yanı sıra symposionlar da (yani şölenler)** bunu desteklemektedir; silahlar ve hatta şarap karıştırıcısı gibi mutfak eşyaları (bu, Makedon hanedanının Yunanlılar **gibi saf şarap içmediğini kanıtlamalıdır**) Klasik Yunan'ın anıları olarak görülmelidir.

Mezar eşyaları, çok miktarda gümüş ve bronz kaplar, süslü mobilyalar (fildişi bir kanep), yakılmış kemikleri süsleyen görkemli bir altın meşe tacı, gümüş yaldızlı taç, silahlar, zırhlar, bir zamanlar ahşap yatakları süsleyen fildişi başlıklar; Bunlardan en etkileyici ikisi arasında Büyük İskender ve babası II. Philippos'un büstü vardır: bunlar "iki hükümdarın tek gerçek portreleridir".

III. mezar, II. Mezara çok benzemektedir, aynı şekilde bir ön ve arka odadan oluşmaktadır. Ana odada genç bir erkeğin kemiklerini içeren gümüş bir kabı yanı sıra çeşitli gümüş kaplar ve fildişi kabartmalar ele geçmiştir.

Rhomaïos Mezarı:

(DIA) Kuzeydeki Büyük Tümülüs'ten güneyde dağın eteğinde yer alan II. Philippos Sarayı'na doğru çıkarken, dere yatağının ve yolun hemen doğu kenarında başka bir anıt mezar yer alır. Kalkerden inşa edilmiş söz konusu bu iki odalı anıt mezar "**Rhomaïos Tomb**", Vergina'da kazıları sürdüren ikinci kazı başkanı Profesör **Konstantinos Rhomaïos**'tan ismini almıştır.

(DIA) Dış cephesi, ion düzeninde dört sütunlu ve üçgen alınlığa sahiptir. İon düzenindeki yarım sütun pilasterler, üç faskialı bir arşitrav ve üzerinde ion frizi ile dış

sırası korniş blok sırasından oluşturulmuş bir üst yapıya sahiptir. Mezarın süslü ön cephesine, mezar odası sade bir şekilde dekore edilmiştir.

EURYDİKE MEZARI

Eurydike Mezarı, Rhomaios Oda Mezar'ın (Tomb) biraz doğusunda yer alır. Cephesi henüz açığa çıkmamış, çift odalı ve beşik tonozlu bir mezardır. MÖ 340 yıllarına tarihlenen bu mezarın, II. Philippos'un annesi ve Büyük İskender'in büyükannesi **Kraliçe Eurydike'ye** ait olduğu tespit edilmiştir. Beşik tonozlu bir çatıya sahip olan oda mezarın içi oldukça sade düzenlenmiştir. Rhomaios mezarından farklı olarak, bu mezar odasının içerisi **ion düzeninde** tasarlanmıştır. İçi kirli beyaz bir stucco ile kaplı olan mezarın duvarlarında Yunan mitolojisinden sahnelere **yer verilmemiştir. (DIA)** Ancak mezar odası içerisinde bulunan çok görkemli taht ve tahtın sırtlığında yine **Yunan mitolojisinden sahneler yer almıştır.** Tahtın sırtlığında, Büyük Tümülüs'teki Persephone'nin kaçırışı mezarından farklı olarak, aynı konu tasvir edilmesine karşılık burada dört atın çektiği (bir quadriga) araba üzerinde Hades ile Persephone yeraltı dünyasına doğru sakin bir şekilde hareket eder şekilde tasvir edilmişlerdir. Eurydike bu görkemli taht ile birlikte mezar içerisine konulmuştur (MÖ 344-343).

(DIA) Büyük tümülüs içerisinde ortaya çıkarılan Persephone'nin kaçırılışının tasvir edildiği ve muhtemelen **Nikesipolis'a** ait olan bu mezardaki sansasyonel duvar resmiyle karşılaştırıldığında Eurydice mezarı taht sırtlığındaki bu tasvir çok daha sakin ve düzenli olduğu hemen fark edilmektedir.

Eskiden Makedonlar ölen yöneticilerini, cenaze ateşlerinde (kremasyon) yakar, ardından kemikleri şarapla yıkar ve kişisel eşyalarıyla birlikte mezar binalarındaki altın *larnaks*'larda saklardı. Anıt mezarlar daha sonra toprak yığınları altında örtülmüştür. Bu nedenle mezarlarda bulunan taşlar gibi pek çok nesne yangından zarar görmüştür. Ölenler yakıldıklarında taç ve mücevherlerini takıyorlardı.